WERKNEMERSPARTICIPATIE | DOSSIER

BONUSSYSTEEM Werknemersparticipatie blijft meestal beperkt tot deelname in de winst

Wel aandelen, maar geen inspraak

(tijd) - Na de Europese staalgroep Arcelor, geeft nu ook de Duitse chemiereus BASF al zijn Belgische werknemers de kans aandelen te kopen van het bedrijf. Via die aandelen proberen de werkgevers de betrokkenheid van het personeel bij het bedrijf te verhogen, luidt het. Toch blijft werknemersparticipatie in België een randverschijnsel en beperkt tot een deelname in de winst. 'Bovendien realiseer je betrokkenheid van de medewerkers niet met aandelen alleen', zegt Jean De Leu van de warenhuisketen Colruyt.

BELGIË

Het idee achter werknemersparticipatie is dat de medewerkers moeten kunnen delen in de winst van de onderneming waarvoor ze werken, maar ook moeten kunnen wegen op het bedrijfsbeleid. Volgens de Europese federatie ter promotie van het werknemersaandeelhouderschap EFES (European Federation of Employee Share Ownership) kan actieve werknemersparticipatie leiden tot een daling van het absenteïsme met 2 tot 4 procent en zelfs tot een supplementaire groei van het bedrijf met 2 procent.

Er bestaan in ons land verschillende manieren om de werknemers in het kapitaal van het bedrijf te betrekken. De meest populaire vorm blijft het toekennen van aandelenoptieplannen. Sinds 2002 kunnen bedrijven ook een deel van de winst uitkeren aan hun personeel in de vorm van aandelen. Daarnaast kunnen ondernemingen hun werknemers de kans geven aandelen van het bedrijf te kopen met een korting. Dat gebeurt vaak in het kader van een kapitaalverhoging.

Zo voeren KBC en Dexia elk jaar een kapitaalverhoging door waarop alle medewerkers kunnen intekenen. Fortis kende zijn personeel aandelen toe in 2002, 2003 en 2004 maar zag daar sindsdien van af. 'De procedure was te omslachtig en te duur in verhouding tot het aantal bankbedienden dat aandelen kocht', verklaart Fortis-woordvoerster Hilde Junius. Nog volgens Junius heeft het Fortis-personeel wereldwijd minder dan 1 procent van het aandelenkapitaal in handen. Het personeel van KBC tekent wereldwijd voor 1,04 procent van het aandelenkapitaal. In dat rijtje blijkt Dexia koploper met een participatiegraad van 4,82 procent.

De warenhuisketen Colruyt bevordert al sinds 1987 de deelname van de medewerkers in het kapitaal. Volgens Jean De Leu, de secretaris-generaal van de raad van bestuur van Colruyt, ging sinds 1987 ruim 16 procent van alle bestaande aandelen door handen van het personeel. Een deel daarvan is inmiddels verkocht. Maar volgens De Leu zouden nu nog 3.000 van de 15.000 Colruyt-werknemers aandelen bezitten. Dat alles neemt niet weg dat het personeel van Colruyt, volgens grove ramingen, maar 3 procent van het aandelenkapitaal bezit. Al bij al blijft de graad van werknemersparticipatie in ons land relatief beperkt. Dat blijkt ook uit recente berekeningen van EFES. Volgens die berekening bezit het personeel gemiddeld 1,62 procent van het kapitaal in de 23 grootste Belgische beursgenoteerde ondernemingen. 'Dat is veel minder dan in Frankrijk waar de werknemers gemiddeld 4,10 procent in het aandelenkapitaal van de grootste bedrijven bezitten, maar meer dan in Denemarken en Duitsland', zegt Marc Mathieu, algemeen secretaris van EFES. (zie kader).

Werknemersparticipatie

Werknemersaandeelhouderschap bij ondernemingen met een beurswaarde van minstens 1 miljard euro	
België	1,62%
Frankrijk	4,10
Duitsland	1,05
Denemarken	0,47

Gemiddeld aandelenkapitaal per participerende werknemer	
België	7.229 euro
Frankrijk	18.456 euro
Duitsland	3.090 euro
Denemarken	4.027 euro

TIJD Graphics - bron: EFES

FINANCIEEL

In bedrijven waar een meerderheid van het aandelenkapitaal in handen is van familiale- of institutionele investeerders, heeft het personeel met een globaal belang van 1 tot 3 procent nauwelijks iets in de pap te brokken. Voor- en tegenstanders erkennen dat de werknemersparticipatie in België dan ook niet verder reikt dan een deelname van de werknemers in de eventuele winst van hun werkgever en dus tot een louter financiële participatie. 'De Belgische wetgever heeft werknemersparticipatie altijd gezien als een bonus, een extra beloning', stelt Marc De Vos, professor sociaal recht aan de Universiteit Gent. 'Maar het is nooit de bedoeling geweest de werknemers toe te laten op het beleid van de onderneming te gaan wegen.'

'Door de toegevingen aan de vakbonden is men in België mijlenver verwijderd van een structurele participatie, waarbij men alle of een grote groep medewerkers betrekt bij het ondernemingsbeleid', erkent Frank Ruelens, advocaat gespecialiseerd in arbeidsrecht.

'Het aandeelhouderschap van het personeel is maar een factor om de betrokkenheid van de medewerkers bij het bedrijf te verhogen', zegt Jean De Leu van Colruyt. 'Een open communicatie, de bereikbaarheid van de directie en een degelijk personeelsbeleid zijn minstens even belangrijk.'

Toch blijft er volgens professor De Vos ook in ons land een permanente belangstelling voor werknemersparticipatie bestaan. 'Werknemersparticipatie geniet een gunstig fiscaal- en parafiscaal regime. Bedrijven zien meer en meer in dat zelfs die louter financiële participatie motiverend kan zijn en kan helpen van hun werknemers echte medewerkers te maken.' Of om het te zeggen met de woorden van wijlen André De Baere, jarenlang in dienst bij Colruyt en voorvechter van de wet. 'Met financiële participatie neem je afstand van de oude perceptie dat een werknemer niets liever wil dan zijn uren te kloppen en weg te wezen.'

Ellen CLEEREN

Het personeel in België bezit 1,62 procent van het kapitaal in de 23 grootste Belgische beursgenoteerde ondernemingen.

Het verschil tussen aandelenopties en werknemersparticipatie

(tijd) - Een aandelenoptie is het recht om binnen een bepaalde termijn en tegen een vastgestelde prijs aandelen te kopen van de vennootschap. Als de aandelenkoers stijgt, doet een werknemer een goede zaak door de optie te lichten. In de praktijk kennen bedrijven aandelenopties vooral toe aan managers of kaderleden. De werknemers of zelfstandige managers kunnen de opties pas uitoefenen drie kalenderjaren na het aanbod van de optie.
Werknemersparticipatie moet, als de werkgever daartoe beslist, opengesteld worden voor alle personeelsleden. Alleen werknemers met een anciënniteit van minder dan één jaar kunnen worden uitgesloten. Vaak geven bedrijven hun werknemers de kans aandelen te kopen met een bepaalde korting. Vaak ook gebeurt dat in de vorm van een kapitaalverhoging.
In tegenstelling tot aandelenopties mogen de participaties geen lonen, premies of voordelen vervangen. De toegekende aandelen zijn altijd een surplus. De werknemers kunnen de aandelen pas na minstens twee jaar verkopen.

STAALREUS Aandelenplan groot succes in Zuid-Amerika

Helft Arcelor-personeel ook aandeelhouder

(tijd) - Minstens de helft van de ruim 100.000 Arcelor-werknemers is ook aandeelhouder van de Europese staalreus. Dat blijkt uit de resultaten van het plan dat Arcelor in mei lanceerde om het werknemersaandeelhouderschap aan te moedigen.

RECENT DOSSIER

Eerder dit jaar, op 8 mei lanceerde de Europese staalreus Arcelor een aandelenplan voor zijn personeel. Dat gebeurde in volle overnamestrijd door concurrent Mittal Steel. De directie van Arcelor heeft altijd ontkend dat het aandeelhoudersplan iets met die overnamestrijd te maken had.

De 100.286 Arcelor-werknemers konden in twaalf landen tegen een korting inschrijven op 4 miljoen aandelen. De inschrijvingsperiode werd eind mei afgesloten. De helft van alle Arcelor-werknemers (50.151) kochten 2.762.693 aandelen voor 74,8 miljoen euro, een gemiddelde investering per werknemer van 1.492,39 euro.

In België kocht bijna 20 procent van de werknemers aandelen voor gemiddeld 1.802,65 euro. In ons land is Arcelor bekend van Arcelor Gent (Sidmar), ALZ in Genk en Cockeril Sambre.

BRAZILIË

In Brazilië, een van Arcelors groeimarkten, schreef 95,55 procent van alle werknemers op de Arcelor-aandelen in, voor een gemiddeld bedrag van 982,11 euro. Ook in Argentinië tekende bijna 64 procent van alle personeelsleden in voor gemiddeld 1.996,57 euro.

Jan Cornelis, de communicatieverantwoordelijke van Arcelor Gent (Sidmar) ziet een goede reden voor het succes in de Zuid-Amerika. 'In Brazilië deden de Arcelor-werknemers een goede investering. Door aandelen te kopen in euro dekten ze zich in tegen de ontwaarding van de lokale munt. Maar uit de cijfers mag men niet afleiden dat een Braziliaan meer zou gehecht zijn aan Arcelor dan het personeel in België.'

Cornelis relativeert ook het beperkte aantal inschrijvingen in België tegenover de ons omringende landen. 'Hier was het de eerste keer dat werknemers aandelen van Arcelor tegen een korting konden kopen. In Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk bestaat een langere traditie van werknemersparticipatie', stelt Cornelis. 'En in Nederland , waar bijna 66 procent van alle werknemers aandelen kocht, stelt Arcelor hoofdzakelijk bedienden tewerk in lokale verkoopkantoren', vervolgt Cornelis.

De Belgische werknemers mogen hun aandelen vier jaar lang niet verkopen. Daarop bestaat een uitzondering: als Mittal een uitkoopbod lanceert wanneer hij 95 procent van het kapitaal in handen krijgt. De Indiase staalmagnaat bezit nu 93,72 procent in Arcelor. EC

Aandeelhouderschap van werknemers Arcelor

	Aantal werknemers dat kon inschrijven	Aantal deelnemers	% deelnemers	Aantal aandelen (exc. gratis aandelen)	Totaal bedrag (in euro)	Gemiddelde investering per deelnemer (in euro)
Amerika	1.096	360	32,85	21.840	552.552	1.534,87
Argentinië	2.846	1.817	63,84	143.390	3.627.767	1.996,57
België	15.257	3.030	19,86	215.890	5.162.017	1.802,65
Brazilië	17.829	17.035	95,55	661.275	16.730.258	982,11
Duitsland	9.396	3.968	42,23	129.775	3.283.308	827,45
Frankrijk	29.897	13.358	44,68	561.276	19.148.975	1.433,52
Italië	2.039	771	37,81	47.881	1.211.389	1.571,19
Luxemburg	6.440	3.035	47,13	340.726	8.620.368	2.840,32
Nederland	469	309	65,88	12.215	309.040	1.000,13
Polen	1.055	377	35,73	11.297	285.814	758,13
Spanje	13.329	5.715	42,88	593.056	15.004.317	2.625,43
VK	633	376	59,40	24.072	609.022	1.619,74
Totaal	100.286	50.151	50,01	2.762.693	74.844.827	1.492,39

TIJD Graphics - Bron: Sidmar Nieuws

WETGEVING 'Drempels verhinderen succes', stelt professor Marc De Vos

Werknemersparticipatie blijft randverschijnsel

(tijd) - Belgische ondernemingen kunnen sinds 2002 een deel van hun winst aan hun personeel uitkeren in aandelen of in contanten. Dat werd mogelijk door de wet van 22 mei 2001 op de werknemersparticipatie. Die wet bevat belangrijke toegevingen aan de vakbonden. Volgens Marc De Vos, professor sociaal recht aan de Universiteit Gent, verhinderden die toegevingen een onmiddellijk succes.

DE EXPERTS

De wet van 22 mei 2001 op de werknemersparticipatie kwam er na heel wat gehakketak. Een aantal ondernemers onder wie August Van Put, de voormalige topman van de Antwerpse HBK-Spaarbank en wijlen André De Baere, jarenlang in dienst van de warenhuisketen Colruyt, profileerden zich als pioniers, maar stootten op verzet van de vakbonden. Volgens Van Put vreesden de vakbonden dat zij hun greep op de' werknemers-aandeelhouders' zouden verliezen.

Dat resulteerde uiteindelijk in een compromis waarbij de regering-Verhofstadt in belangrijke mate tegemoetkwam aan de verzuchtingen van de syndicale organisaties.

'De wetgever bouwde drempels in die een onmiddellijk succes verhinderden', zegt Marc De Vos, professor sociaal recht aan de Universiteit Gent.

'Winstuitkeringen in de vorm van aandelen zijn maar mogelijk op voorwaarde dat de onderneming de aandelen aan alle werknemers aanbiedt. En dat terwijl de meeste werkgevers aandelen traditioneel waarderen als middel om hun kaderleden of managers te stimuleren', zegt De Vos. Eerder onderzoek wijst uit dat werkgevers de toekenning van aandelen aan arbeiders als extra stimulans veel minder hoog inschatten.

FIAT

De Vos ziet een tweede rem in het fiat dat de vakbonden vooraf moeten geven voor het werknemersaandeelhouderschap in de vorm van een collectieve arbeidsovereenkomst of een toetredingsakte.

'Voorts kunnen die aandelen het loon nooit vervangen. Men moet ze zien als een surplus bovenop het loon dat de werknemers sowieso toekomt', stelt De Vos. Die laatste voorwaarde - aandelen als extraatje en niet ter vervanging van het loon - is ingegeven door een terechte bekommernis. Zo zadelde het faillissement van de Amerikaanse energiereus Enron een rist participerende werknemers op met een stevige financiële kater.

PROCEDURES

Marc Mathieu, de algemeen secretaris van de European Federation of Employee Share Ownership (EFES), ziet nog een andere hindernis bij multinationals.

'Multinationals hanteren het liefst uniforme procedures om hun werknemers in de verschillende landen op gelijke voet in het kapitaal te betrekken. Maar verschillen in de nationale wetgevingen staan een eenvoudige, uniforme toepassing in de weg', verklaart Mathieu.

EC

DEELNEMERS Nagaan of werknemers aandelen verkopen of houden zo goed als onmogelijk te achterhalen

Nauwelijks exacte cijfers over werknemersparticipatie bekend

ONDERZOEK

(tijd) - In tal van Belgische bedrijven participeert het personeel op een of andere manier in het kapitaal. Maar het exacte percentage van het aandelenkapitaal in handen van werknemers is moeilijk te berekenen. Aandelen zijn immers aan toonder zodat het zo goed als onmogelijk is na te gaan wat de werknemers met de aandelen van hun werkgever doen: houden of verkopen. Ook is het niet altijd duidelijk of en wanneer een werknemer een aandelenoptie licht.

Het studie- en adviesbureau Vigeo (het vroegere Ethibel) voor duurzaam beleggen en maatschappelijk verantwoord ondernemen, onderzoekt welke Belgische bedrijven hun personeel 'de mogelijkheid' geven in het kapitaal te stappen. 'Naast de mogelijkheid financieel te participeren in het resultaat van de onderneming onderzoeken we ook andere aspecten die het algemeen welzijn van de werknemers bevorderen', zegt Jan Vandenhove, senior analist bij Vigeo. Het betreft bijvoorbeeld veiligheidsaspecten, kinderopvang, sportfaciliteiten, personeelsoverleg en carrièreplanning.

FONDS

Participatie 21, een fonds dat beheerd wordt door ABN AMRO Asset Management België, investeert alleen in bedrijven die vooraf door Vigeo werden gescreend op werknemersparticipatie. 'Op 30 juni 2006 participeerde Participatie 21 in Fortis, Delhaize, Innogentics en Zenitel', zegt senior portfolio manager Vincent Neefs.

Neefs wijst er wel op dat het fonds actief wordt beheerd. 'Niet alle aandelen die in aanmerking komen voor Participatie 21 en die vooraf door Vigeo werden gescreend worden automatisch in het fonds opgenomen. Dat gebeurt alleen wanneer we ze ondergewaardeerd vinden. Zo is het mogelijk dat we morgen aandelen KBC, Colruyt of InBev in onze portefeuille opnemen als we vinden dat die aandelen een groeipotentieel hebben.'

Andere investeringskandidaten onder de Belgische beursgenoteerde bedrijven die aan de criteria van Participatie 21 beantwoorden zijn volgens Neefs: Agfa Gevaert (momenteel wel in herstructurering), Artwork Systems, Barco, Brantano, Dexia, Dolmen, Econocom Group, Fortis, LSG-Group, Miko, Omega Pharma, Punch Int, Sioen Industries, Solvay enTessenderlo. EC